

1 Orgel is niet saai

- Want:
- a) het is het **grootste muziekinstrument**
 - b) het **imiteert** (= nadoen) andere muziekinstrumenten
 - c) je kunt in je **eentje** alle instrumenten van een orkest spelen en dirigeren

2 Wie heeft het orgel uitgevonden?

(stukje geschiedenis)

- **Ca 300 jaar v/Chr.:** ene **Ksetibios** uit Alexandrië vindt de '**Hydraulos**' uit: kast met orgelpijpen en windvoorziening op waterdruk.
- **Ca 90 v/Chr.:** **Antipatros** wint een 'orgel-speel-wedstrijd'
- **Ca 50:** **Keizer Nero** gebruikt een orgel bij Gladiatorenspelen in de theaters
- **757:** **Pepijn de Korte** (de vader van **Karel de Grote**) krijgt een orgel cadeau van **Constantijn de Grote** van Byzantium (= Constantinopel > nu Istanbul)
- **826:** **Gregorius** uit Venetië maakt (opnieuw) een orgel.
- **1766:** 10 jarige Wolfgang Amadeus **Mozart** bespeeld orgel St. Bavo Haarlem

In het begin is het Orgel is draagbaar (of op een kar: feesten/processies) later staat het vooral in paleizen van koningen en keizers, daarna in kerken, maar ook in stadhuizen, concertzalen, theaters, danszalen, bioscopen en ijshockeystadions. Het orgel staat dus niet alleen in kerken (*is dus GEEN specifiek kerkelijk instrument*)

3 Hoe werkt een orgel (de techniek)

Wat heb je nodig bij een orgel?

- 1) Lucht (orgelwind) gemaakt door een blaasbalg (nu: ventilator)
- 2) Dingen die geluid maken (orgelpijpen) (b.v. op bierflesje blazen)
- 3) Constructie die de lucht verdeelt over de pijpen (windlade)
- 4) Mechaniek waarmee je de melodie kunt maken (toetsen, registers)
- 5) Stellage waarop dit allemaal staat (het 'stelwerk')
- 6) Kast om alles te beschermen en voor het 'mooi': de 'Orgelkas'

1 Lucht (orgelwind) gemaakt door een blaasbalg

- a) Blazen?, Blaasbalg met 'orgeltrappers' (zoals bij de open haard)
- b) later elektrische ventilator (windmotor)
- c) 'windkanalen' die de orgelwind naar de orgelpijpen brengt

2 Dingen die geluid maken (orgelpijpen)

Bierflesje > panfluit > blokfluit > orgelpijp(klein) > orgelpijp(groot)

Soorten orgelpijpen:

Prestanten (kun je zien), fluiten (blokfluit), tongwerken (trompet), strijkers (viool), vulstemmen (meer pijpen per toon)

3 Constructie die de lucht verdeeld over de pijpen (windlade)

Kist waarop de orgelpijpen staan en waarin de orgelwind geblazen wordt via klepjes (ventielen) die worden bediend door de toetsen.

4 Mechanisme waarmee je de melodie kunt maken

(toetsen en registers en de verbinding tussen de toetsen en de windlade)

a) **Toetsen** (zwart en wit) opgedeeld in 'octaven' op een handklavier (= toetsenbord) en vaak ook voetklavier (= pedaal)

Er zijn orgels met 1, 2, 3, 4 of zelf 5 klavieren (in Atlanta USA zelfs 7)

b) **Registers** (soorten geluiden) van verschillende soorten pijpen die je apart, of samen, kunt laten horen. (registerfamilies)

c) **Mechaniek** of 'tractuur' om de toetsen en de registers met de windlade te verbinden. (demo-orgeltje bekijken tijdens excursie)

5 Stellage waarop dit allemaal staat

De windvoorziening, windladen en de toets- en register mechaniek staan allemaal bevestigd aan een stelling: het 'stellingwerk'.

6 Kast om alles te beschermen en voor het 'mooi'

Het orgel staat meestal in een 'orgelkas', die vaak mooi versierd is, met aan de voorkant het 'orgelfront' met de mooie glanzende pijpen van de 'prestant' (van het Latijnse woord 'praestare' = 'vooraan staand')

4 Vragen en afsluiting les

Is een orgel saai?

OPM.: Als er een excursie zal plaatsvinden: Niet te veel vertellen. De excursie moet ook spannend blijven! (b.v. 'meneer Jos' uit het lesboekje moet een 'geheimzinnige figuur' blijven....)